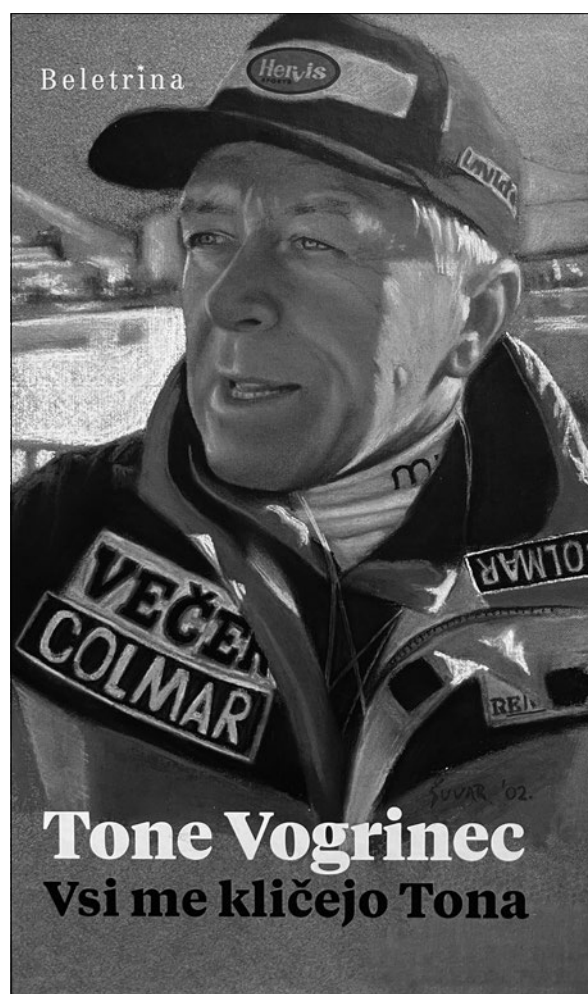

Vogrinec od blizu

Tone Vogrinec: *Vsi me kličejo Tona*. Ljubljana: Beletrina, 2022. 472 strani.

Ko mi je enkrat ob priložnostnem srečanju Marko Radmilovič rekel, da je zelo blizu temu, da napiše biografijo o Tonetu Vogrincu, sem bil te novice vesel. Ni jih namreč veliko takih, ki bi znali življenjsko zgodbo o Vogrincu splesti na način, da bo ta na zanimiv in berljiv način odsevala odtenke nekoga, ki je močno in odločilno oblikoval več dekad (jugo)slovenske smučarije ter obenem to isto zgodbo sproti umeščati v družbo in svet, ki je takrat v nas in okoli nas turbulentno vrel. Za Marka namreč že dolgo vemo, da zna kritično pretresati in publiki »cum grano salis« natresti resnic sodobne družbe, obenem pa ima dober občutek zaznavanja in tudi podajanja zgodovinskih zgodb. Mimogrede, Radmilovič je bil med prvimi, ki je odkrival in širši publiki predstavil zgodbo Alme Karlin. Do izida in promocije knjige ob Vogrincevi osemdesetletnici februarja letos je potem preteklo nekaj časa in komaj sem čakal, da bo na voljo. V zadnji obliki je knjiga natisnjena tako, da jo bralec prepozna kot avtobiografijo in šele uvodni del razkrije, da jo je Vogrinec napisal s pomočjo Marka Radmiloviča. Tandem je opravil odlično delo. Za Vogrince iz njegovih javnih nastopov vemo, da zna pripovedovati živo, sočno, niza anekdote in njegova pripoved daje pristen vtis. Nekje sem ujel celo zapisano, da ima tudi dober smisel in obvlada slovenščino do mere, da je Markovo zapisano zgodbo tu pa tam celo lektoriral in ji prestavljal vejice. Za Marka pa smo gotovi, da zna zastavljati prava vprašanja in je čez sito pripovedovanih zgodb predstavil Vogrincevo zgodbo skozi strukturo poglavij, kot si jo je poprej zamislil. V preletu gre sicer za kronologijo, a so poglavja zasnovana tudi tematsko. Vogrinceva zgodba se skozi zaokrožena poglavja prepleta s temami in osebami, ki so ključne za razumevanje alpske smučarije, deloma tudi zasebnega življenja. Tu pa tam se predvsem osebe in zgodbe ponovijo, a le v boljšem kontekstu sodb in podajanja posamezne teme, da dobi slednja razsežnost boljšega razumevanja.

Vsebine, kot sta trdila oba akterja ob predstavitvah knjige, bi bilo vsaj še enkrat toliko, a 472 strani se mi zdi dobro odbrana mera za širši krog bralcev in po moje tudi nič bistvenega ne izpusti. Zagotovo bi se dalo še napletati in dodajati vsebin, ki so vezane na preglede rezultatov, statistike, predstavitev velikih tekmovanj, analize športnih dosežkov in odmevov nanje, a prav s tega vidika, mi je knjiga še posebej blizu, saj (namenoma) izpusti biltenski pogled na športno preteklost. Vogrinceva zgodba v knjigi je »le« njegov osebni pogled in ne poskus podajanja smučarske zgodovine. Prav na tak način moramo tudi prepoznovati vrednost te biografije, saj naj slednja služi kot vir vrednotenja, presoje, podajanja podatkov skozi zorni kot glavnega akterja, predvsem pa kot miselni ključ do razumevanja glavnega toka in okoliščin Vogrinceve zgodbe, ki je močno utopljen in prepleten s smučarskim prebojem v javno življenje preteklega izteka stoletja. Tako sodbo mi pravzaprav zaokroža še vtis, da sem se med branjem večkrat zalotil, kot da v besedah in ob

opisih, ki slalomirajo sem ter tja, slišim glas akterja, kot sem ga prepoznal iz njegovih javnih nastopov.

Tudi športne biografije pri nas končno postajajo literatura in niso več le poskus rekonstrukcije osebne zgodbe. To nam postane jasno že v prvih stavkih uvoda, ki se v (avto)biografiji ne začnejo z: »Rodil sem se,« ampak s: »Petkovo jutro vstane umito kot še nikoli.« Delati to zgodbo berljivo, barvito, tudi intrigantno, ne le podajati dejstev, ki pa morajo biti na vsak način resnična in preverljiva, je pot, ki je v svetu naredila biografije za prodajne uspešnice. Po drugi strani je razlog temu, da so biografije postale trend, iskati tudi v kontekstu sodobne razprodaje intime v vedno manj senzibilnem svetu, katerega se lahko dotaknejo le še resnične zgodbe. Vse skupaj kaže pravzaprav na zanimivo razliko med današnjo družbo in dobo, ko je Vogrinec bil izpostavljen javna osebnost, smučanje pa prvorazredna tema zanimanja javnosti. Takrat smo opazovalci smučanja hlatali za informacijami iz ozadja. Ni jih bilo. Danes je vrhunski šport prepuščen trgu in je komaj kdaj reguliran drugače. Novinarji, nekoč edini kontakt s športnimi akterji, so nekoč skrbno dozirali informacije o dogodkih v smučarskem cirkusu, bili so pogosto tudi zasebno v prijateljskem stiku s športniki in zato jasno njihovi zavezniki in tudi svojevrstni varuhi. Izvedeti kaj več o zaodruju smučarske scene ni bilo mogoče, informacije in izjave športnikov so se osredinile vselej le na tekmovalne rezultate. Komaj kdaj je skozi kakšen reportažni zapis tedenskih magazinov prišel bolj barvit zapis s potovanja, treningov, a tam je našel mesto tudi zato, ker je omogočal še objavo barvnih fotografij, na katerih so se junaki belih strmin lahko pokazali z napisi opremljevalcev in sponzorjev. Eden prvih, ki je ta svet prenašanja in kreiranja novih podob prepoznal in prakso iz tujine prenašal k nam, je bil prav Vogrinec. Bil je nekakšen medij med športniki in svetom okrog njih, vzdrževal je vmesno sivo polje, ki ga je lahko odpiral in zategoval, kot je ustrezalo alpskemu smučanju, posredno pa tudi njemu. Dolgo je Vogrinec držal korak z bliskovitimi spremembami, ki so danes pripeljale do točke, ko si športni akterji skozi komunikacijo na družbenih omrežjih javno podobo gradijo sami. Tisti najbolj izpostavljeni športni zvezdniki celo s pomočjo posredniških agencij odpirajo slehernikom svet njihove intime, ob tem pa postajajo reprezentance v posameznih športnih panogah le še format

za uresničevanje marketinških ciljev korporacij. Vogrinec pa je v drugi maniri, tudi z odrekanjem zasebnemu življenju, celostno obvladoval reprezentanco in naše alpsko smučanje, glede na lastne izkušnje je poznal vse njegove plati, od tekmovalne, trenerske, managerske do finančne in jo predvsem s skozi knjigo izpostavljeno lastno iznajdljivostjo krmaril še dolgo potem, ko je kot »one man band« vodil reprezentanco ob prvih uspehih in uvrstitvi v svetovni vrh Bojana Križaja. Reprezentanca je z ljudmi in drugimi resursi, poslovnimi modeli (npr. Yu ski pool) zrasla s svojevrstno simbiozo kapitalizma in samoupravljanja v razvejan sistem, ko je naposled alpsko smučanje pokazalo pot tudi drugim panogam in športom, ki so se šele morali prebiti iz jugoslovanskega v mednarodni okvir. Tudi po osamosvojitvi, ko se vzpostavi čisto novo okolje, je Vogrinec še vedno bil zraven in se v veliki meri trudil ohranjati primat (alpskega) smučanja v konkurenci drugih športov ter v javni sferi.

Na tem mestu ne bom podajal vsebine, obnavljal poglavij. Z zamikom nekaj mesecev nazaj, kar sem knjigo prebral, naj zapišem, da se je v njej Vogrinec presenetljivo veliko razgalil tudi zasebno. Pogosto skozi zapisano spoznamo tudi kar nekaj podrobnosti iz družinskega življenja. Knjigo je očitno prepoznal tudi kot svoj obračun z življenjem. Čuti se iskrenost izpovedi, kar je gotovo pohvalno, tudi drzno, saj mu tega ne bi bilo treba izpostavljati, še manj bi mu kdo zameril, če bi ta del ohranil zase. S tem gotovo uporabi orodje, da biografija deluje bolj pristno in celovito, kar si vsak bralec želi, to je začititi za akterjem človeka, tudi ranljivega. Toda, tudi tu naj podobno velja, kot v zvezi z vrednotenjem širše družbene slike zgodovine – knjiga, biografija je lahko »le« njegov pogled na svet. Ko nekje v knjigi stoji zapisano, da nič ne obžaluje, to lahko razumemo v skrajnem smislu tudi kot apologijo akterja. Resnica je vedo nekje nad tem. Ali vmes. Na podoben način naj izpostavim tudi odnose s sodelavci, smučarkami, smučarji, trenerji. Ko bo zapisal svojo plat zgodbe še kakšen drugi akter, bomo še bližje celostni sliki dogodkov in njihovega doživljanja. Upam le, da jim kot sodelavci pri biografiji pomagajo takšni »ghostwriterji« ali opazovalci in pisci, kot je Marko Radmilović.

Knjiga »Vsi me kličejo Tona,« je zelo dragocen zapis, ki naposled dela zgodovinske tematike s

smučarske in športne zgodovine spet bolj dostopne, le redke so namreč športne biografije slovenskih akterjev, ki izidejo pri založbah, ki vidno vlagajo sredstva tudi v večanje dostopnosti njihovih izdaj. Izida Vogrinčeve biografije namreč ni bilo mogoče spregledati, saj so novice, predstavitve, intervjuji, celo reklame vabile po več kanalih k branju te knjižne novosti. Dragocena je, ker je ta biografija hkrati

tudi zgodba o dobi zadnjih dekad 20. stoletja, ki jo je (alpsko) smučanje pri nas izrazito zaznamovalo. Zgodba o smučanju je tudi zgodba o Slovencih, zgodba o samozavesti, ki je celotni slovenski družbi dajala pogum za nove drzne odločitve.

Borut Batagelj

Podoba revščine

Sočutje in stigma. Družbene razlike in revščina v slovenski novejši zgodovini. Uredil: Ivan Smiljanič. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2022. 261 strani (Zbirka Vpogledi; 24).

Monografija *Sočutje in Stigma, Družbene razlike in revščina v slovenski novejši zgodovini* je nastala na podlagi znanstvenega posveta *Družbene razlike in revščina*, ki je potekal na Inštitutu za novejšo zgodovino novembra 2021. Zbornik sestavlja deset prispevkov, ki prikazujejo poglede na družbene razlike in revščino ter osvetljujejo spreminjajoč odnos družbe do revščine na Slovenskem od sredine 19. stoletja do danes.

Prvi prispevek Branke Grošelj na podlagi analize zakonodaje in njene implementacije v praksi prikaže odnos družbe do beračev in potepuhov v obdobju od konca 19. stoletja do leta 1940. V tem obdobju je država sprejemala in dopolnjevala obstoječo socialno zakonodajo, ki pa, kot ugotovi avtorica, ni bistveno prispevala k izboljšanju položaja marginalnega dela populacije. S kazensko zakonodajo, s katero se je želelo odvrniti potepuhe in berače od »izkoriščevalskega in neproduktivnega načina življenja,« so želeli omejiti »moteče elemente,« ki so obremenjevali občinske proračune. Obdobje je prineslo tudi postopno spreminjanje pogleda na revščino in njenih vzrokov, od individualne krivde do krivde takratnega družbenoekonomskega sistema, ki je položaj dovoljeval. Drugi prispevek v zborniku Alenke Hren Medved prikazuje položaj revnega trškega in podeželskega prebivalstva Laškega v 19. stoletju. Na prebivalstveno strukturo kraja in podeželja je močno vplivalo odprtje Južne

železnice. Na podlagi zbranih podatkov iz matičnih knjig in status animaruma avtorica predstavi življenje gostačev, poslov, delavcev, dekel in hlapcev. Skupaj s prikazom modernizacije Laškega lahko opazujemo življenske vzorce revnega prebivalstva, ki ga je bilo sicer več na podeželju. Revnejši sloj se je zaradi omejitev redkeje poročil, kar je privedlo do povečanja nezakonskih rojstev, na kar je želela vplivati tudi država z uvedbo poročnih dovoljenj. V drugem delu prispevka avtorica nanizane podatke poveže s konkretnimi primeri revnih družin gostačev, rudarja in poslov. V prispevku Dunje Dobaja je osrednja pozornost namenjena gluhih mlado-